

MIRANDA VAN'T WOUT VUK,

lektorica nizozemskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu *

Kada je počeo djelovati lektorat nizozemskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu?

Lektorat nizozemskoga jezika utemeljen je u ožujku 1998. Kada sam stigla u Hrvatsku, bila sam iznenađena velikim brojem studenata zainteresiranim za učenje mojega materinskoga jezika. Prijavilo se stotinjak studenata.

Pohađaju li i dalje svi oni tečaj nizozemskoga?

Ne, nekolicina je odustala. Neki su došli iz znatiželje, a neki, koji su se ozbiljno zanimali za nizozemski jezik, morali su odustati zbog vremenskoga preklapanja s drugim kolegijima glavnih predmeta studija. Unatoč tome, i dalje osamdesetak studenata svaki tjedan redovito pohađa tečaj.

Tko se sve može upisati na tečaj nizozemskoga?

Ovaj tečaj ponajprije je namijenjen studentima Filozofskoga fakulteta, i to načelno onima koji su se upisali u treću ili četvrtu godinu. Za studente ostalih fakulteta i ostale zainteresirane postoje druge mogućnosti. Primjerice, Centar za strane jezike Filozofskoga fakulteta nudi tečaj nizozemskoga. Isto tako, čula sam da i nedavno otvorena škola za strane jezike Berlitz organizira tečaj nizozemskoga.

Možete li nam reći nešto više o samom ustroju lektorata?

Imamo ukupno tri skupine studenata. Prva, utemeljena prošloga rujna, sastojala se od početnika, koji to više nisu, no ja ih i dalje zovem "početnicima". Druge su dvije skupine napredne. Na kraju svakoga semestra studenti pristupaju ispitu koji moraju položiti da bi se mogli upisati na viši stupanj. Ocjene se upisuju u indeks. Svaka skupina ima tjedno četiri sata jezičnih vježbi. U nastavi se pridaje pozornost svim aspektima jezika – gramatici, čitanju,

* Razgovor je vođen na engleskom jeziku. Preveo Velimir Piškorec.

pisanju, govorenju i slušanju. Većina sati se odvija na nizozemskome. No, primjerice, informacije o Nizozemskoj i Belgiji, daju se katkada na engleskom jeziku.

Rekli ste – Nizozemskoj i Belgiji?

Da. Nizozemski je službeni jezik u obje zemlje. No to ipak nisu jedini službeni jezici u tim zemljama. Na sjeveru Nizozemske postoji jezična skupina koja se služi i frizijskim. U Belgiji su, pak, osim nizozemskoga, službeni jezici još francuski i njemački.

Kolike su te zemlje i koliko ljudi uopće govori nizozemski?

Prema Timesovu Atlasu svijeta površina Nizozemske je 41 526 kvadratnih kilometara i ima 15 380 000 stanovnika. Površina Belgije je 30 520 kvadratnih kilometara i ima 10 080 000 stanovnika. U usporedbi s Hrvatskom (56 538 kvadratnih kilometara i 4 504 000 stanovnika), riječ je o malim zemljama s relativno brojnim stanovništvom. Nizozemski se može studirati na više od dvjesto pedeset sveučilišta širom svijeta. Ukupno dvadeset jedan milijun ljudi govori nizozemski, bilo kao materinski, bilo kao drugi jezik. To je više ljudi nego govornika svih skandinavskih jezika zajedno.

Zašto je zanimanje za nizozemski tako veliko?

Nisam sigurna. Pretpostavljam da to ima veze s ugledom Nizozemaca i Belgijanaca. Tijekom povijesti oni su bili spretni trgovci i poslovni ljudi te veliki putnici. I danas ih možemo posvuda sresti – i kao poslovne ljude i kao turiste. Način na koji su te dvije zemlje ustrojene s obzirom na urbanističke, društvene, političke i gospodarske aspekte također privlači pozornost. Možda je to drugi razlog. Svakako treba spomenuti i bogato kulturno naslijeđe te raznolik kulturni život danas. Uzmemo li ta tri razloga zajedno, dobit ćete odgovor na svoje pitanje.

Uče li i vaši studenti nizozemski iz tih razloga?

Pretpostavljam. No većina od njih nije upoznata s ovim što sam rekla. Znaju za Amsterdam, tulipane, nogomet, droge i vrlo tolerantnu društvenu atmosferu.

Možete li reći nešto više o motivaciji svojih studenata? Što očekuju od učenja nizozemskoga? Je li riječ samo o praktičnom zanimanju ili i o kulturološkom, književnom?

Većina studenata ima izrazito praktičnu motivaciju – ili se poslije studija žele zaposliti u turizmu ili žele otići u Nizozemsku i/ili Belgiju. Veoma su zainteresirani za nizozemsku kulturu, mentalitet i ljude. No moja je zadaća i nadalje povećanje razine zanimanja za nizozemsku književnost jer se o njoj u Hrvatskoj malo zna, što sam otkrila nakon predavanja o književniku Harryju Mulischu, koji je međunarodno poznat.

Većina vaših studenata studira jezike. Jesu li oni odabrali nizozemski zato što misle da će ga lakše naučiti jer već znaju njemački ili engleski?

Da, to je točno. Kako je poznato, nizozemski pripada germanskoj skupini jezika. Bliži je njemačkome nego engleskome, no uvelike se i razlikuje od oba jezika. Čak bih rekla da – gledamo li na dulje staze – znanje njemačkoga može i otežati savršeno ovladavanje nizozemskim.

Imaju li vaši studenti kojima je hrvatski jezik materinski dara za nizozemski? Možete li reći nešto više o interferencijama s hrvatskim?

Da, svakako imaju dara. Govornici hrvatskoga imaju velik potencijal za dobro usvajanje nizozemskoga. Izgovor se može činiti teškim na početku učenja. To napose vrijedi za diftonge: ei/ij (i), eu (ö), ie (i), oe (u), ou/au (u) i ui (ü). I naravno, tu je i guturalno g, neobični grleni suglasnik. No, nakon određenog napora u učenju izgovora, Hrvati mogu zvučati kao izvorni govornici nizozemskoga. To, recimo, nije slučaj s Nijemcima. Uvijek mogu prepoznati Nijemce koji govore nizozemski, pa čak i kada ne prave gramatičke pogreške. To čak vrijedi i za naprednije studente njemačkoga koji na ovom tečaju uče nizozemski. Nizozemska je slovnica relativno jednostavna jer nema padeža koji bi bili vidljivi na imenicama i pridjevima. Za većinu stranaca teška je uporaba člana i prijedloga. U nizozemskom imamo dva određena člana: *de* za imenice muškoga i ženskoga roda i *het* za srednji rod. Ne postoji jednoznačno pravilo za pridruživanje pojedinih članova imenicama. To se naprosto mora naučiti napamet. Kako možete pretpostaviti, to je veliki izvor pogrešaka. Usput rečeno, Hrvati i inače zaboravljaju na članove.

Učite li hrvatski? Pomaže li vam znanje hrvatskoga u nastavi nizozemskoga? Jeste li već podučavali nizozemski strance i možete li ih usporediti s hrvatskim studentima?

Da, učenje hrvatskoga pomaže mi razumjeti teškoće mojih studenata s nizozemskim. Ipak, u nastavi se ne koristim hrvatskim. Kako sam već spomenula, katkada se koristim engleskim, no više od 80 % nastave odvija se na nizozemskome. Podučavala sam strance nizozemskome u Nizozemskoj, što je drukčije od poduke nizozemskoga u inozemstvu. Polaznici tečaja u Nizozemskoj bili su vrlo heterogeni, raznih narodnosti, društvenoga podrijetla, dobi, naobrazbe i motivacije. Moje skupine ovdje nisu tako raznolike, što mi olakšava predvidjeti određene zajedničke teškoće u učenju. S druge pak strane, teže mi je objasniti činjenice koje se odnose na kulturu i mentalitet jer studenti nemaju izravan dodir s društveno-kulturnim kontekstom. Isto tako, nedostaje im izloženost nizozemskom u svakodnevnoj uporabi.

Kako se osjećate u Hrvatskoj? Je li vam teško učiti hrvatski? Možete li navesti neke najočitije razlike između Hrvatske i Nizozemske?

Osjećam se dobro. Mislim da ću se osjećati još bolje kada poboljšam svoje znanje hrvatskoga. Trenutačno se osjećam malo hendikepirano. Za razliku od Nizozemaca, Hrvati nerado govore strane jezike. Dakako, to se ne odnosi na moje kolege i studente. To bi bila prva razlika. Evo još nekoliko razlika u vezi s komunikacijom: Hrvati su pristojniji i manje izravni. Po momemu mišljenju, Nizozemci se manje osvrću na osjećaje i status drugih ljudi, kao i na to "što bi netko mogao misliti o njima". Praktičniji su i nekako usmjereniji na rješavanje konkretnih zadataka. Isto tako, Nizozemci se ne boje priznati da nešto ne znaju, što mi se čini da nije slučaj za većinu Hrvata. Ipak, moram još jedanput naglasiti, riječ je o mojim osobnim zapažanjima.

Što prosječan Nizozemac zna o Hrvatskoj? Kakva je slika Hrvatske u Nizozemskoj?

Prosječan građanin Nizozemske ili Belgije pri spomenu Hrvatske prvo pomisli – ako ne na prošli rat – ono na dalmatinsku obalu i Hrvatsku kao turističko odredište. Stalno me zabavlja reakcija mojih sunarodnjaka koji me posjećuju u Zagrebu i iznenađeno pitaju: "Zašto o ovome znamo tako malo?"

Rekli ste da Nizozemci rado govore strane jezike. Kakva je nastava stranih jezika u nizozemskim školama? Kakvo je znanje stranih jezika među Nizozemcima općenito?

U nekim osnovnim školama uči se engleski, no on postaje obveznim tek u srednjoj školi. Do trećega razreda srednje škole podučavaju se također njemački i francuski. Nakon drugog razreda, kada učenici imaju oko 14 godina, njemački i francuski nisu više obvezni, nego izborni. Sve ovisi o školi. Španjolski jezik također može biti izbornim predmetom. Latinski i grčki podučavaju se u višim srednjim školama, gimnazijama. Generacija mojih roditelja nije uživala prednosti ovakvoga sustava. No, s obzirom na sličnosti između nizozemskoga i njemačkoga, ta generacija ponešto razumije njemački. A zbog televizije, radija i ostaloga, zna i nešto engleskoga.

S kakvim se teškoćama susreću nizozemski učenici u učenju stranih jezika? Imaju li problema i u učenju materinskoga?

Kad je riječ o hrvatskom jeziku, velika su nam teškoća padeži, jer ih mi nemamo. Lomimo jezik na glasovima poput lj, č i ć. U učenju materinskoga jezika imamo teškoća s pravopisom. Evo primjera: slovo d na kraju riječi izgovara se kao t. Stoga govornici nizozemskoga imaju teškoća kada napisati t ili d. S imenicama nema problema, jer je njihovo pisanje uglavnom poznato. No, nezgoda je s glagolima, jer se particip nekih glagola piše sa d, a nekih sa t. Zbunjujuće je i to što se kod nekih glagola particip piše sa d, a jednako izgovorena osnova u trećem licu prezenta završava na t, primjerice *het gebeurt* "dogada se" i *het is gebeurd* "dogodilo se".

Znači, pravopis nizozemskoga je kompliciran?

Divim se Hrvatima kako su riješili odnos pisma i izgovora. I naš se pravopis temelji, doduše, na načelu "jedan glas – jedan znak", no to je vrlo teško primijeniti. Nizozemska abeceda ima 26 slova, a u jeziku ima oko 35 fonema. Kako bismo riješili problem nedostatka slova, rabimo, primjerice, slovo e za tri različita glasa – u riječi *hemelbed*, tj. "postelja s baldahinom" zastupljena su sva tri. Drugo je rješenje uporaba kombinacija slova za pojedine glasove – oe (u), eu (ö) i ee (e). Nekoliko puta u povijesti pravopis se ujednačavao, no nikada strogo. Nizozemci imaju pismenu tradiciju dugu devet stoljeća, što ih čini pomalo konzervativnima u pravopisnim pitanjima.

Kakav je dijalektološki zemljovid nizozemskoga jezika?

U nizozemskom jeziku postoji 28 narječja koja su svrstana u šest velikih skupina. Najočitije su razlike u izgovoru. Riječ kuća u standardnom jeziku glasi *huus*, a u različitim narječjima: *hois*, *hoes* ili *huus*. Ima i razlika u vokabularu i redu riječi. Inače, narječja postupno nestaju. Razlozi su urbanizacija i klasne razlike. Osobe koje govore narječjem povezuju se s radničkim slojem i nižim socioekonomskim statusom ili pak podrijetlom iz ruralnih područja.

Postoji li u Nizozemskoj ustanova koja bi bila mjerodavna za jezičnu politiku? Jesu li Nizozemci čistunci u odnosu prema svom jeziku? Kakav je odnos prema posuđenicama iz engleskoga? Mijenja li se nizozemski jezik?

Nisam sigurna da postoji ustanova mjerodavna za službenu jezičnu politiku. Postoji jedna savjetodavna institucija koja objavljuje tekstove o jezičnim pitanjima, no ne bih rekla da ona propisuje pravila. Nizozemci zapravo nisu jezični čistunci. Naravno da ima glasova protiv

anglizama, no uglavnom su posuđenice iz engleskoga općeprihvaćena pojava. U suvremenom nizozemskom ima mnogo takvih posuđenica. No, iz prošlih vremena u nizozemskom je ostao velik broj posuđenica iz francuskoga. U vezi s tim pitanjem osobito su osjetljivi Belgijanci – nizozemski govoreći Flamanci – koji su suprotstavljeni, naime, frankofonim Valoncima.

Možete li navesti nekoliko sociolingvistički važnih svojstava nizozemskoga?

Za nizozemski je jezik tipična uporaba umanjena, primjerice *huis* “kuća” postaje *huisje* “kućica”, a *kind* “dijete” postaje *kindje* “djetešće”. Žene ih nekako više koriste nego muškarci. Inače, žene češće rabe pridjeve nego muškarci, no možda to vrijedi općenito i za druge jezike? Svaka društvena skupina ima vlastiti sociolekt, temeljio se on na standardu ili pak na lokalnome narječju. Najvažnije im je svojstvo različit vokabular. Primjerice, pripadnici visokoga sloja u Nizozemskoj koriste mnogo francuskih riječi ili posuđenica iz francuskoga. To je razumljivo jer je francuski jezik tradicionalno povezan s tim slojem. Tijekom i nakon francuske okupacije u 18. i 19. stoljeću bio je to jezik visokoga društva. U posljednja dva desetljeća govor mladih je više nego ikada prezentan u današnjem društvu. Odraz je to razvitka mladih kao skupine sa samosvojom kulturom, načinom odijevanja, češljanja i govorenja. Većina mladih od 18 godina nadalje ne živi s roditeljima, i to rezultira sve jačim identitetom te društvene skupine. Nikada Nizozemci nisu bili tako “mladi” kao devedesetih godina dvadesetoga stoljeća. Inače, ta je pojava zastupljenija u Nizozemskoj nego u Belgiji. Za jezik mladih tipična je poraba modernih riječi. Danas su u modi posuđenice i arhaizmi. Isto tako, uočljiva je proizvodnja novih riječi. Novotvorenice nastaju kao pokrate, primjerice *depressief* “depresivan” postaje *depri*, arogantna osoba je *arro*, a limunada je *limo*.

Vratimo se ustroju lektorata. Kakvi su vaši planovi za budućnost?

Trenutačno se lektorat nizozemskoga jezika svodi zapravo na tečaj jezika. Nastojim studentima pružiti što je moguće više informacija o uljudbi i svakodnevici Nizozemske i Belgije, koje nadilaze samo jezično znanje. Čitajući tekstove, studenti ujedno uče i o kulturi i književnosti. Osim osnovnih jezičnih vježbi s četiri sata tjedno, za studente se priređuju projekcije igranih filmova i dokumentarnih filmova o Belgiji i Nizozemskoj. U budućnosti bih takve i ostale sadržaje, primjerice prevođenje, htjela ustrojiti kao posebne predmete, koje bi predavalo više nastavnika. Ako se lektorat proširi, neću više sama moći držati čitavu nastavu. Trebat će nam više ljudi, i dakako, više novca.

Više novca? Za što?

Da bih ovdje utemeljila pravu nizozemsku bazu, treba mi više opreme i više knjiga. Nizozemski lektorat potpomaže nekoliko organizacija. Dvije su najvažnije: “Nederandse Taalunie” (Nizozemska jezična unija) i “Orde van de Prince” (Red van de Prince). Te organizacije financijski potpomažu lektorat na godišnjoj osnovi od 3 500 nizozemskih guldena (oko 10 000 kuna) za nabavku knjiga i za podmirivanje troškova, primjerice, gostujućih predavača. To nije mnogo, pogotovo uzmemo li u obzir astronomske cijene knjiga, poglavito znanstvenih slovnica.

Postoji li nizozemsko – hrvatski rječnik?

Ne, još ne postoji. No naš lektorat raspolaže nizom rječnika u kojima je ishodišni jezik nizozemski, a ciljni jezici engleski, njemački i francuski.

Imate li podršku nizozemskoga i belgijskoga veleposlanstva u Hrvatskoj?

Veleposlanstva pomažu lektoratu gdje god mogu. Opskrbljuju nas informacijama, novinama, časopisima, a daju "primjerice" i stipendije za studiranje u Nizozemskoj i Belgiji. Ta dva kraljevska veleposlanstva organizirala su i financirala svečanost službenoga otvaranja lektorata u studenome prošle godine. Sama priredba je bila vrlo uspješna. Osim govora što su ih održali nizozemska veleposlanica u Hrvatskoj i tajnik belgijskoga veleposlanstva, profesor Dragutin Horvat održao je predavanje o poznatom nizozemskom književniku Harryju Mulischu, čiji je roman, doduše preko njemačkoga prijevoda, preveo na hrvatski. Tom je prigodom multinacionalna kompanija Philips (podrijetlom nizozemska) lektoratu darovala videorekorder i televizor. To su simpatične, a vrlo važne stvari.

I recite nam za kraj nešto o sebi.

Rođena sam u Leidenu u Nizozemskoj 1969. godine. Nakon završene srednje škola studirala sam nizozemski jezik i književnost, a specijalizirala suvremenu književnost i teatrologiju. Još kao studentica podučavala sam strance koji su učili nizozemski na sveučilištu i u školama stranih jezika. Osim nastave jezika predavala sam odraslima i književnost. Tim poslom bavila sam se honorarno i kada sam se zaposlila kao urednik u jednoj maloj izdavačkoj kući u Amsterdamu, specijaliziranoj za knjige o kazališnoj umjetnosti. Tako sam radila od 1994. do rujna 1997. godine. U ožujku 1998. moj suprug Hrvat i ja doselili smo se u Zagreb. Prije nego što sam učinila taj veliki korak u životu, posjetila sam Novi Zeland. To sam oduvijek željela jer je moja baka ondje živjela i preminula. Kakva divna zemlja!!! Mogu reći da sam se ondje potpuno odmorila i napunila baterije. Dio te energije uložila sam u aktivnosti oko uhadavanja lektorata. Dio energije uložen je pak u pripreme organiziranja "Mliječnoga zuba", međunarodnoga festivala kazališta za djecu, koji se održao u lipnju prošle godine u Zagrebu. Obje su me te stvari veoma ispunile, i svoj početak u Hrvatskoj smatram uspješnim. Ne samo da sam ja ovdje počela nov život, nego je to slučaj i s mojom kćeri. Od veljače sam sretna majka.

Razgovarao *Velimir Piškorec*